

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Анотація. В статті розглянуто депозитні операції як джерело формування ресурсної бази банків. Проаналізовано динаміку депозитних операцій банків України. Запропоновано основні напрями підвищення ефективності проведення депозитних операцій банками.

Ключові слова: ресурсна база банків, депозитні операції, ліквідність банку, клієнти банку.

Summary. The article are considered deposit operations as source of forming of resource base of banks. Analysed is the dynamics of deposit operations of banks of Ukraine. Offered are basic directions of increase of efficiency of realization of deposit operations jars.

Keywords: resource base of banks, deposit operations, liquidity of bank, clients of bank.

Анотация. В статье рассмотрены депозитные операции как источник формирования ресурсной базы банков. Проанализирована динамика депозитных операций банков Украины. Предложены основные направления повышения эффективности проведения депозитных операций банками.

Ключевые слова: ресурсная база банков, депозитные операции, ликвидность банка, клиенты банка.

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку формування ресурсної бази вітчизняних банків має велике значення для їх ефективної діяльності. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів дозволяє здійснювати активні операції з метою отримання максимального рівня прибутку і диверсифікації ризиків. Одним з основних джерел формування ресурсної бази є проведення депозитних операцій банками.

Специфічність депозитних операцій полягає у визначальній ролі клієнта банку, який самостійно приймає рішення щодо виду та величини депозитного вкладу. Тобто саме клієнт вирішує, яку частку своїх доходів він може спрямувати на заощадження. Виходячи з цього, заходи впливу на поведінку потенційних вкладників в умовах конкурентної боротьби за клієнта мають зайняти вагоме місце в процесі розробки та реалізації депозитної політики банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розробки теоретичних засад формування банківських ресурсів, одним з джерел яких є депозитні операції, приділяли достатньо велику увагу відомі українські вчені, серед яких: З. Васильченко, О. Дзюблюк, В. Кириленко, В. Лагутін, А. Мороз, М. Савлук, Р. Коцовська, В. Ричаківська, В. Стельмах, О. Лаврушин, Н. Шелудько.

В той же час, високо оцінюючи наукові здобутки та накопичений практичний досвід з даної проблематики, слід зауважити, що в умовах остаточного подолання банківської кризи, існує необхідність активізації комплексних досліджень механізмів залучення коштів у вигляді депозитних ресурсів та ефективного їх використання.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій у сфері залучення коштів клієнтів та здійснення депозитних операцій в банках України.

Результати. Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів (бізнесу та домашніх господарств) в банківську систему.

Результатом проведення депозитних операцій є отримання банками та їх клієнтами певних переваг. Так, розміщення грошових коштів у депозити для клієнтів банку дає можливість: отримувати стабільний дохід в національній та іноземній валюті у вигляді відсотку протягом певного часу; збільшувати суму своїх заощаджень за рахунок процентного доходу; мінімізувати ризики втрати коштів тощо.

Щодо банків, то залучення тимчасово вільних коштів у депозити сприяє: підвищенню ліквідності банку; збільшенню обсягів активних операцій та формуванню їх ефективної структури; прискоренню безготівкових розрахунків; зменшенню вартості ресурсів порівняно з міжбанківськими кредитами.

Зазначимо, що депозитні операції банків класифікують за різними ознаками [2], при цьому будь-який банк формує власну структуру депозитів, яка є для нього найбільш прийнятною. З огляду на це, аналіз структури залучених клієнтських коштів банку в умовах конкуренції за грошові ресурси має першочергове значення для управління банком. Якість залучених ресурсів виявляється насамперед у їх стабільності. І чим більшою є частка стабільних ресурсів, тим, природно, вищою є ліквідність. Структура залучених клієнтських коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Клієнтські кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку.

Таблиця 1

Динаміка обсягів депозитів в Україні у 2007-2012 рр.

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (10 міс.)
Депозити, залучені депозитними корпораціями, млн. грн	283 875	359 740	334 953	413 851	491 756	534 280
темп зростання (%)	152,7	126,7	93,1	123,6	118,8	109,2
у т.ч.:						
у національній валюті, млн. грн	192 297	201 835	173 091	239 918	280 440	298 728
темп зростання (%)	167,0	015,0	85,8	138,6	116,9	106,3
у іноземній валюті, млн. грн	91 577	157 905	161 862	173 933	211 316	235 552
темп зростання (%)	129,3	172,4	102,5	107,5	121,5	113,2

Джерело: розраховано за даними [1].

Перед тим, як перейти до аналізу депозитних операцій вітчизняних банків, підкреслимо, що коливання динаміки зростання та зменшення заощаджень клієнтів банку завжди адекватні динаміці економічного зростання або падіння. Зокрема, аналіз темпів зростання обсягів депозитів в банках України засвідчує, що фінансова криза 2008 р. стала причиною падіння економіки і, як наслідок, зменшення обсягів депозитів в банківській системі. При цьому, девальвація гривні суттєво прискорила темпи відтоку депозитних ресурсів з банківської системи.

Стабілізація ситуації протягом 2009-2011 рр. сприяли зростанню обсягів депозитних ресурсів в банківській системі України (див. табл.1).

Вище вже зазначалося, що будь-який банк розробляє власну стратегію і тактику залученні депозитних коштів. З огляду на це структура та обсяги депозитів в банках суттєво різняться. Аналіз інформації, наведеної у таблиці 2 показує, що серед 10 найбільших банків України безумовним лідером є «Приватбанк». Другу та третю позицію займають два державних банка – «Укресімбанк» та «Ощадбанк».

Таблиця 2.

Динаміка обсягів депозитів 10 найбільших банків України у 2008-2012 рр. млн. грн.

Банк	2008	2009	2010	2011	2012 (10 міс.)
Приватбанк	57088	49835	75183	91842	103150
Укресімбанк	18576	19425	27332	31682	34069
Ощадбанк	17197	24524	24421	38585	37143
Райффайзен банк Аваль	27241	27668	28342	27635	27624
Укрсоцбанк (UniCredit Bank)	14271	12340	15337	17708	17219
Промінвестбанк	15024	14593	19482	16507	13814
ВТБ Банк	5049	5170	8085	11939	11472
ПУМБ	7452	5765	8003	20094	17604
Укрсиббанк	16862	14149	17867	20701	18785
Альфа-банк	19148	7421	9653	12174	14435

Джерело: складено за інформацією офіційного Інтернет-сайту НБУ. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily>

Щодо інших фінансових установ – «Приватбанк», «ПУМБ», «Альфа-банк», «Укрсоцбанк (UniCredit Bank)», «Промінвестбанк» та «Укрсиббанк», то коливання обсягів депозитних коштів, на нашу думку, свідчить про нестійку позицію цих банків на ринку депозитних послуг.

Аналізуючи загальні обсяги депозитних ресурсів банків зазначимо, що ці показники не дають повної картини щодо конкретних депозитних програм окремих банків. Тому для отримання більш детальної інформації, розглянемо діяльність ПАТ «ВТБ Банк» та ПАТ «Укрсоцбанк (UniCredit Bank)» у сфері залучення депозитних ресурсів.

Інформація про обсяги залучених ресурсів, зображена на рис. 2.1 показує, що депозитні програми ПАТ «ВТБ Банк» є ефективними, а позиція на ринку депозитних послуг – високою. У загальному обсязі депозитів переважають кошти юридичних осіб (крім 2009 та 2010 років), більша частина яких розміщена на строкових рахунках.

Щодо діяльності ПАТ «Укрсоцбанк», то цей банк має середні показники діяльності на ринку депозитних послуг. Характерним для нього є переважання депозитних вкладів фізичних осіб над вкладами юридичних осіб, що свідчить про високий рівень довіри до банку з боку пересічних громадян. Далеко не кожний банк в Україні має такий високий показник довіри населення.

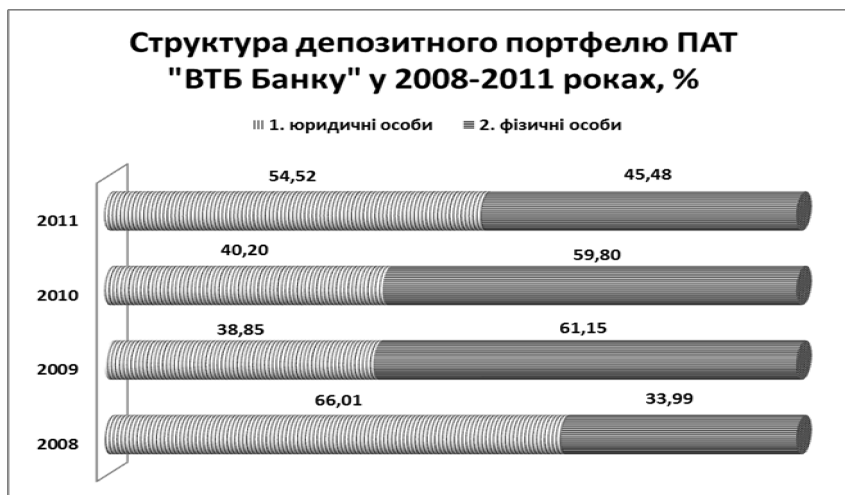

Рис. 2.1. Структура депозитів ПАТ «ВТБ Банк» у 2008-2011 рр., %
Джерело: складено за даними [6].

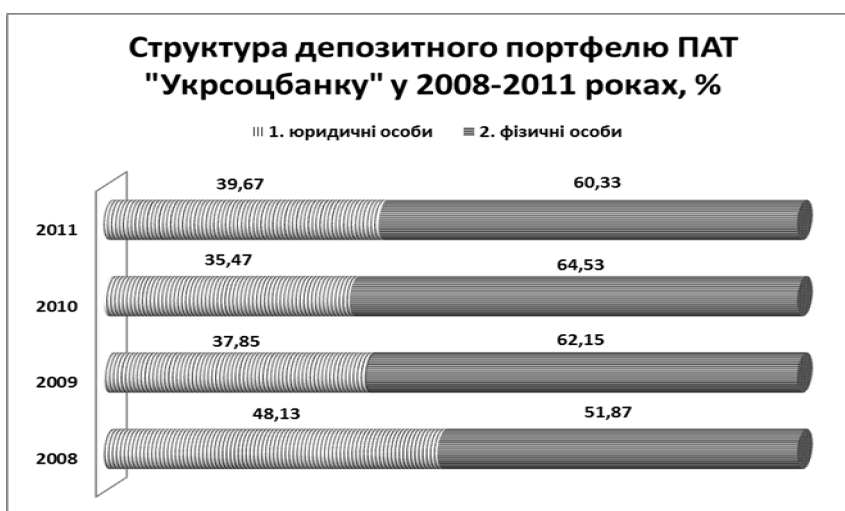

Рис. 2.2. Структура депозитів ПАТ «Укрсоцбанк» у 2008-2011 рр., %
Джерело: складено за даними [7].

Аналіз депозитних програм ПАТ «ВТБ Банк» та ПАТ «Укрсоцбанк» показує, що у ПАТ «ВТБ Банк» діють наступні депозитні програми для приватних осіб: депозит «Класичний»; депозит «Цільовий накопичувальний план»; депозит «Пенсійний»; депозит «Дитячий»; депозит «Зручний»; депозитна картка «Скарбничка»; вклад до запитання.

ПАТ «ВТБ Банк» враховує різні терміни та суми залучених коштів та відповідно до них пропонує різні відсоткові ставки за депозитами фізичних осіб. Найвища відсоткова ставка пропонується за депозитом «Класичний», цей депозит також має переваги за строками розміщення коштів. Перевагою депозиту «Дитячий» є капіталізація нарахованих відсотків та можливість поповнення депозитів під час терміну дії депозитної угоди.

Щодо депозитних програм ПАТ «Укрсоцбанк», то вони включають: депозит «Класичний»; депозит «Класичний новий»; депозит «Прогресивний»; депозит «Ощадний +»; депозит «Активний»; депозит «Капітал»; депозит «Цільовий»; депозит «Чемпіон»; депозит «Тижневий».

Депозитні програми ПАТ «Укрсоцбанк» містять різноманітні пропозиції за термінами розміщення коштів для вкладників – від 7 днів до 10 років. Найприбутковішим депозитом у гривні є депозит «Прогресивний», найменш привабливим з точки зору дохідності є депозит «Ощадний +», проте він має й певні переваги над іншими пропозиціями, зокрема, ним передбачено поповнення вкладу, його часткове зняття та використання без втрати відсотків.

Депозитні програми для малого бізнесу та корпоративних клієнтів ПАТ «ВТБ Банк» представлені такими пропозиціями, як: «Максимум (з поповненням та без поповнення)»; «Терміновий (з поповненням та без поповнення)»; «Капітал (з поповненням та без поповнення)»; «Бізнес»; «Ефективний»; «Бонус». Найприбутковішою з вказаних є програма «Бонус», проте депозит «Максимум» також є досить привабливим для підприємств.

У ПАТ «Укрсоцбанк» діють окремі програми для малого бізнесу та корпоративних клієнтів. У 2012 році «Укрсоцбанк» пропонував малому бізнесу такі програми щодо розміщення коштів: вклад «Стандартний»; вклад «Комерційний»; вклад «OnLine»; вклад «Стратегічний»; вклад «Тижневий +».

Корпоративним клієнтам ПАТ «Укрсоцбанк» пропонує наступні програми по розміщенню коштів: депозит «ROLL-OVER»; депозит «Непоповнювальний»; депозит «Поповнювальний»; депозит «Системний клієнт»; депозит «Квартальний». При цьому, перевагами депозитів для корпоративних клієнтів є можливість поповнення депозитів у будь-який момент та на будь-яку суму, різноманіття строків.

Таблиця 3

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та напрями їх вирішення

<p>1. Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого:</p>	<p>1) Розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа; 2) Розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування банком клієнтів; 3) Використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.</p>
<p>2. Формування довіри у потенційного клієнта:</p>	<p>1) Формування бездоганної ділової репутації банку; 2) Забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; 3) Ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників – юридичних та фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування (тобто мінімізація витрат часу для них).</p>

3. Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках:	1) Переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей; 2) Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.
4. Використання цінових методів залучення ресурсів:	1) Формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.
5. Використання нецінових методів залучення ресурсів:	1) Розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг; комплексне обслуговування; додаткові види послуг закладами; розширення філіальної мережі; 2) Залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг

Джерело: [9]

Отже, ПАТ «ВТБ Банк» та ПАТ «Укрсоцбанк» проводять активну політику щодо залучення депозитних ресурсів та, враховуючи потреби клієнтів, пропонують різні види депозитних вкладів.

Не дивлячись на позитивні тенденції щодо зростання обсягів депозитів у вітчизняних банках, існують і певні проблеми, з якими стикаються банки при залученні коштів клієнтів.

По-перше, це розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого.

По-друге, є певні проблеми з формуванням довіри у потенційного клієнта банку.

По-третє, банки мають проблеми з підвищенням зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках.

По-четверте, існують питання у використанні цінових і нецінових методів залучення ресурсів.

Напрями вирішення зазначених проблем наведені у таблиці 3.

Висновки. Аналіз тенденцій, що спостерігаються у практиці залучення тимчасово вільних коштів клієнтів банку на депозитні рахунки, та проблем дає можливість визначити напрями підвищення ефективності проведення депозитних операцій вітчизняними банками, серед яких:

- надання клієнтам широкого спектру послуг, що сприятимуть мінімізації витрат часу для них;

- застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування (NOW – рахунки);

- впровадження новітніх банківських технологій та покращення за рахунок цього якості обслуговування клієнтів;
- залучення кваліфікованих спеціалістів зі знанням психології для більш продуктивної роботи з клієнтами;
- проведення маркетингового аналізу ринку депозитних послуг з метою виявлення кола потенційних клієнтів, врахування їх інтересів та задоволення потреб у сфері депозитного обслуговування;
- розробка ефективної процентної політики, яка є основним мотивуючим чинником при виборі банку клієнтом;
- розповсюдження реклами, яка б містила достовірну інформацію про умови залучення вкладів, з метою формування довіри у потенційних клієнтів;
- забезпечення високої надійності збереження залучених банком коштів;
- активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;
- розширення спектру строкових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, що перебувають на рахунках підприємств;
- розповсюдження практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади з огляду на те, що вони є найстійкішою частиною мобілізованих банком ресурсів.

Література

1. Бюлетень НБУ. – 2013. – № 12 (237). – С. 78.
2. Банківські операції [Текст]: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Вареник В.А. Основні аспекти депозитного формування капіталу банку [Текст] / В.А. Вареник // Науковий вісник. – 2007. – № 17 (6). – С. 167-170.
4. Васюренко О.В. Банківські операції [Текст]: Навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 318 с.
5. Маслова Н.О., Песляк О.І. Актуальні проблеми та перспективи депозитної діяльності банків на ринку роздрібних послуг / Н. О. Маслова, О. І. Песляк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part1/8.pdf
6. Річна фінансова звітність за 2008-2011 рр. ВАТ «ВТБ Банк» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vtb.com.ua/about/information/fin_report/2008_VTB_Stat_Report_v5.doc
7. Річна фінансова звітність за 2008-2011 рр. ПАТ «Укрсоцбанку» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unicredit.com.ua/individual_annual_reports/download/2/f.file/
8. Річний звіт Національного банку України за 2008-2011 рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category>
9. Чернишова А.В. Проблеми здійснення та шляхи вдосконалення депозитних операцій банків України / А.В. Чернишова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_9/u1109ch2.pdf

Стаття надійшла до редакції 27.03.2013